

О.Ю. Заворотнєва

Донецький національний технічний університет

Розглянуто стан та перспективи активізації інноваційних процесів на підприємствах України. Уточнено сутність понять «розвиток», «сталий розвиток». Охарактеризовано основні інструменти прискорення інноваційного розвитку промисловості України.

Дослідження розвитку ринкових відносин породжує безліч взаємозалежних проблемних явищ у бізнесі-діяльності підприємств. Реформування економіки порушило сформовані господарські зв'язки і звичні методи роботи підприємств, що надалі привело до погіршення фінансового стану, припиненню розширеного відтворення. У цій ситуації виникла необхідність підвищення стійкості розвитку підприємств. Управління бізнесом повинне бути направлено на удосконалювання подальшого функціонування підприємств і підвищення ефективності управління розвитком на основі удосконалення процесів планування та контролю, що забезпечує активізацію та прискорення темпів кількісних та якісних перетворень в системі господарювання на підприємствах.

За останні роки вчені, що займаються проблемами стратегічного управління й розробкою стратегії поведінки підприємства в зовнішньому середовищі, створили цілісну систему основних знань про стратегічний менеджмент і планування. Серед них найбільш суттєві дослідження у сфері стратегічного планування представлені в роботах українських учених І. Лукінова, В. Пономаренка, В. Бабича, В. Герасимчука, О. Пушкаря, Д. Божка, Д. Богині, А. Яковлева, О. Тридіда та ін. Вони розглядають питання стратегічного планування управління підприємствами з урахуванням особливостей української економіки. Із закордонних фахівців у теорію й методологію стратегічного планування вагомий внесок внесли І. Ансофф, Дж. Акофф, Р. Бранденбург, Дж. Стейнер, Дж. Гелбрейт, У. Кінг та ін. Проблема стійкого розвитку підприємства приділяли увагу такі вчені, як В. Лосєв, А. Воронов, Г. Вечканов, С. Глазєв, І. Богомолова, Т. Безрукова, А. Хорєв, Э. Уткін, В. Баутін, А. Полозова, В. Медведєв, І. Кобб-Дуглас, С. Леонтєв, В. Гончарук, О. Раєвнєва.

В той же час питання планування розвитку підприємств спрямовані, переважно, на забезпечення зростання фінансових результатів у короткостроковому періоді, без урахування специфіки діяльності підприємства, тому виникає необхідність виконання

грунтовних досліджень у галузі формування ефективних механізмів стратегічного планування економічного розвитку підприємства, що визначило вибір теми статті.

Поняття розвитку в сучасній науці знайшло значне відображення і має глибоке, хоча й не повністю узгоджене філософське обґрунтування. Перші еволюційні та стрибкоподібні уявлення щодо розвитку як зміни частини буття зустрічаються ще в роботах Анаксимандра, Емпедокла та Демокрита [1].

Удосконалення науки і виникнення теологічного світогляду у середні віки призвело до виникнення різних термінів, які є близькими до категорії розвитку, певним чином синонімічними, характеризуючи окремих тип розвитку або розвиток щодо певних об'єктів, але все ж таки є не тотожними, і тому потребують пояснення щодо своєї суті.

В менеджменті отримали поширення поняття «сталий розвиток підприємства», «керований розвиток підприємства», «організаційний розвиток». Так, під сталим розвитком підприємства пропонує розуміти обумовлений впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища та такий, що характеризується збільшенням його потенціалу, попиту на продукції, масштабу діяльності, можливістю забезпечити безперервний процес виробництва та зберігати платоспроможність протягом тривалого періоду часу процес змін, які трапляються у функціонуванні підприємства [7]. Під керованим розвитком підприємства пропонується розуміти виділену в складі підприємства систему, в якій об'єднані процеси реструктуризації та реінжинірингу, інноваційні та інвестиційні процеси, що ведуть до кількісних та якісних змін у всіх функціональних галузях підприємства, а також контури управління на основі зворотних зв'язків, де вирішуються завдання стратегічного й тактичного управління, а також запускаються механізми самоорганізації оперативного управління розвитком [2]. Достатньо поширеним слід визнати поняття організаційного розвитку. Організаційного розвитку, трактуючи його як «довготермінову роботу в організації щодо удосконалення процесів вирішення проблем і оновлення» та пов'язуючи із проведенням змін в організації [3].

З самого початку виникнення розуміння розвитку ще в античній філософії традиційним став його розподіл за критерієм характеру змін на екстенсивний (еволюційний) та інтенсивний (трансформістський).

В економіці екстенсивний та інтенсивний розвитку отримали таку інтерпретацію: під екстенсивним розвитком зазвичай розуміють такий розвиток, що спрямований на використання більшої кількості ресурсів, збільшення масштабу діяльності, обсягу продажу тощо.

Під інтенсивним розвитком розуміють такий розвиток, який представлений використанням іншої технології або способу виробництва. Тобто в економіці екстенсивний розвиток має переважно кількісний характер, а інтенсивний – якісний.

За результатами проведеного аналізу понять розвитку підприємства у первісному наближенні пропонується розуміти як довготривалу сукупність процесів кількісних та якісних змін в діяльності підприємства, які приводять до поліпшення його стану шляхом збільшення потенціалу підприємства, адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, що сприяє підвищенню здатності підприємства протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища та його життєздатності.

Вихідним пунктом підвищення конкурентної позиції на ринку завжди має бути точна оцінка справжньої стратегічної ситуації на підприємстві. Така оцінка веде до розуміння динаміки впливаючих чинників: значення яких чинників знижується а яких зростає по всьому тимчасовому горизонту.

За умов досить скрутного економічного становища в Україні фінансовий фактор набирає особливої ваги. У зв'язку з цим первинним завданням є визначення чинників фінансового розвитку підприємства, яких на функціонування господарчих суб'єкта виражається в поліпшенні або погіршенні майбутнього фінансово-економічного становища підприємства.

Найбільшою мірою на стратегію підприємства впливають ті реалізовані на ринку конкурентні переваги, які організація має у своїй сфері діяльності порівняно з іншими. То систематизуємо фактори розвитку підприємства, які поділяються на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх відносяться: міжнародні фактори (норми міжнародного права; національне законодавство по регулюванню зовнішні-економічній діяльності); політичні фактори (угоди по тарифах і торгівлі між країнами; митну політику; нормативні акти місцевих органів влади і центрального уряду); економічні фактори (темпи інфляції (дефляції); валютна політика, здійснювана державою і міжнародними валютно-фінансовими організаціями; динаміка індексів фондової активності; рівень ставок банківського кредитування; тенденції розвитку інвестиційного ринку); регіональні фактори (чинник регіонального управління; індикаторів регіональних інтересів; регіонального розвитку); галузеві фактори (ємкість ринку і прогнозований темп зростання; потреби в капіталі; прибутковість галузі; привабливості галузі; міра глобалізації галузі); екологічні фактори (вплив нових технологій, матеріалів, видів енергії на довкілля в процесі діяльності підприємства).

До внутрішніх факторів відносяться: маркетинг і збут (конкурентоспроможність і бажана частка ринку у відсотках до його загальної ємкості, що є істотною метою для організації; різноманітність і якість асортименту виробів; ринкова демографічна статистика, контроль за змінами на ринках і на користь споживачів; ринкові дослідження і розробки нових товарів і послуг; передпродажне і після продажне обслуговування клієнтів, що є одним

із слабких місць в підприємстві; ефективний збут, реклама і просування товару; маркетинговий бюджет і його виконання); культура і образ організації (економічний (відношення до прибутку, контролю); організаційний (стандартизація, формалізація, чітке ціле положення, ієрархія); технічний (інновації, міра ризику); ринковий (роль маркетингу, відношення до партнерів, роль переваг клієнта)); фінанси (аналіз фінансового стану підприємства; розробка і реалізація інвестиційних програм); виробництво (об'єм, структура, темпи виробництва; забезпеченість сировиною і матеріалами; рівень запасів, швидкість їх використання; об'єм, структура, темпи виробництва; забезпеченість сировиною і матеріалами; рівень запасів, швидкість їх використання); людські ресурси; менеджмент и організаційна структура (раціональна організаційна структура підприємства; ефективна взаємодія між підрозділами підприємства; відповідність функціональних обов'язків працівників посадовим інструкціям; ефективність функціонування системи документообігу, його автоматизація; рівень децентралізації і гнучкості управління; новаторство при ухваленні рішень; система мотивації співробітників підприємства) [5].

Промисловим підприємствам необхідно виробляти значно якіснішу та менш витратну продукцію у порівнянні з іншими виробниками, це активно впливає на технологічні та ринкові умови й має вищий рівень конкурентоспроможності. Саме тому необхідно чітко визначити фактори, які впливають на розвиток підприємства. За умов поширення економічної кризи в Україні підприємствам необхідно приділяти увагу саме тим чинникам, які можуть надати додаткові переваги для розвитку їх бізнесу.

Таким чином розвиток підприємства може забезпечити лише ефективне функціонування усіх факторів, що забезпечують систему. Тому в подальшому необхідно розробити підходи щодо вибору найбільш ефективних методів та інструментів управління основними чинниками для розвитку підприємства.

Економічний механізм визначається або природою початкового явища, або результатом серії явищ, або їх кінцевими наслідками. У будь-якому випадку складовими елементами механізму завжди одночасно є і початкове, і завершальне явище, а також процеси, які відбуваються в інтервалі між ними. Прийнято вважати, що впізнати механізм як послідовність явищ можна головним чином через спостереження за їх перебігом. Вартісних оцінок та параметрів, як правило, не існує. Побудова логічних ланцюгів може базуватися лише на попередніх спостереженнях цього процесу, знаннях про взаємообумовленість економічних явищ у певній економічній системі, а також на визначенні вихідного економічного явища.

Запропонований механізм стратегічного планування розвитку підприємства базується на наступних складових: господарські

рішення (стратегічні; тактичні; оперативні), функції реалізації дії механізму розвитку (планування; організація; мотивація; контроль), чинники впливу (державне регулювання; економічна політика; соціальна політика; податкова політика; інвестиційна політика; зовнішньоекономічна діяльність; екологічні обмеження), принципи формування (наукова обґрунтованість; цільова орієнтованість; послідовність; плановість; системність; передбачуваність результатів дії; диверсифікованість ризику), методи оцінки інвестиційного капіталу (статистичні методи; експертний метод; бальний метод; рейтинговий аналіз; факторний аналіз; імітаційне моделювання; економіко-математичні методи), стратегічне планування розвитком підприємства, економічна безпека розвитку підприємства [6].

Висновки

Таким чином представлений механізм стратегічного планування розвитку підприємства носить універсальний характер, який не враховує індивідуальні потреби кожного підприємства, тому необхідно розробити практичні інструменти на конкретному підприємстві.

Бібліографічний список

1. Асмус В.Ф. Античная философия. – 3-е изд. – М.: Высшая школа, 2003. – 400с.
2. Босенко В.А. Всеобщая теория развития. – К.: Екс Об, 2001. – 311с.
3. Гриньов А.В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління. – Харків: ІНЖЕК, 2003. – 308с.
4. Старовойтов М.К., Фомин П.А. Практические инструментарий организации управления промышленным предприятием. – М.: Высшая школа, 2002. – с.23.
5. Пивняк Г.Г. Инвестиции в угольную промышленность: реальность и прогнозы// Уголь Украины – 2003. – с.4-7.
6. Антикризове управління підприємством. Режим доступу: <http://library.if.ua/book/6/664.html>